

## DJETINJSTVO U KRAPINI

Vesna Jelić

Zrinskog i Frankopana 4, Krapina

vesna.jelic@gkkr.hr

### Sažetak

*U radu će biti prikazan prostorno-socijalizacijski okvir odrastanja troje krapinskih književnika: Dubravka Ivančana, Darka Oreškovića i Nevenke Lončar, razvoj njihovih osobnih identiteta te utjecaj koji je Krapina imala na oblikovanje njihova pjesničkog, autobiografskog i fikcionalnog književnog opusa koji je u nemalom dijelu bio pisan za djecu i mlade. Prvi od njih odrastao je u Krapini u osvit Drugog svjetskog rata, drugi u poratnom razdoblju, a Nevenka Lončar sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Bit će prikazani njihovi obiteljski i vršnjački odnosi, te širi gradski kulturni okvir, koji su znatno utjecali ne samo na formiranje njihove individualnosti, nego i na oblikovanje književnih ostvarenja. Ugrađujući dijelove svojih biografija u književnost prožetu humorom, mjestimice eskapizmom i toposom „mladenačke klape“, hoteći na taj način uprizoriti onodobnoj i današnjoj mladeži svoj osobni doživljaj odrastanja u Krapini ističući specifične elemente tog procesa, stvorili su vrijedna književna ostvarenja koja nadilaze regionalne okvire, o čemu svjedoče i brojne nagrade, čitateljska recepcija i mišljenje stručne kritike.*

### Ivančanovo djetinjstvo u predratnoj Krapini

Dubravko Ivančan rođen je 1931. godine u Krapini, u kojoj je pohađao nekoliko razreda osnovne škole. Gimnaziju i studij čiste filozofije završio je u Zagrebu, a tri je godine proveo na poslijediplomskom studiju u Njemačkoj i Francuskoj. Nakon povratka u Hrvatsku jedno je vrijeme radio kao knjižničar, no tijekom svojeg relativno kratkog života imao je i status slobodnog umjetnika. U hrvatskoj će književnosti ostati upamćen kao najplodniji haiku pjesnik, koji je govorio kako se uvjerio da se „poeziju može ‘naći’, upravo prepisati, i to iz djetinjstva”<sup>14</sup>. O njemu su, među ostalima, pisali Vlatko Pavletić, Ivan Slamnig, Vladimir Devide i Božica Jelušić. Ivančan je zastupljen u nekoliko hrvatskih pjesničkih antologija koje su za tisak priredili Ivo Zalar, Branislav Glumac, Đurđa Vukelić-Rožić, Vladimir Lončarević, Miroslav Slavko Mađer, Branko Pilaš, Romeo Mihaljević, Josip Brkić i dr. Njegovo drugo objavljeno djelo je dječji ep Jaje harambaša iz 1958., u kojem u rimovanom osmercu obrađuje hrvatsku narodnu priču o jajetu harambaši koje se suprotstavlja moćnom turskom osvajaču uz pomoć pijetla, mačka, magarca i ovna.

14 Vidi: Pavletić, Vlatko: Misaono osjećanje mjesta. Zagreb, 1995., str. 140.

Odrastajući na literarnoj potki europskih i hrvatskih bajki koje mu je pričala baka Ivančan, osim poezije za odrasle napisao je i dvije zbirke pjesama za djecu pod nazivom *Bijeli brod* i *Djetinjstvo uz Krapinčicu*.

Najraniju fazu djetinjstva Ivančan je proživio u Krapini, koja je po svojem urbanom tkivu u fizičkom, graditeljskom izvanjskom izgledu jedinstven *locus* formiran u podnožju srednjovjekovnog Staroga grada, gdje se u uskom pojasu oko rječice Krapinčice u trećoj dekadi 20. stoljeća smjestilo samo nekoliko tisuća stanovnika. Između dva velika rata, u vrijeme Ivančanova djetinjstva, Krapina je bila kotarsko središte s upravnom službom, redarstvom i zatvorom, sucem (Kamenarović), osnovnom i obrtničkom, građanskom školom, trima crkvama, hotelom *Central*, nekoliko svratišta i gostionica (*Kod Vaniča*), bankom (pod upravom direktora Juliusa Wochela) te priličnim brojem obrtnika najrazličitijih profila, od šeširdžija (Kurko), krovopokrivača (Lampert), kovača, kožara (Biller), mesara (Dolovčak) do pekara (Benc, Puškarić), krojača (Cerovečki, Miljan) i slastičara (Krog), zubara (Loborec), liječnika i apotekara (Popović) te trgovaca (Nežmahen, Topfer, Pažur, Kompare, Vrečko), Kneippovim lječilištem pokraj nalazišta ostataka pračovjeka, s nekoliko odvjetnika (Fizir, Kiš, Barbot), šumarom (Pleško) te tekstilnom tvornicom u Žutnici. Krapina je i prije rata bila multikulturalan gradić. Službu Božju tada je u župnoj crkvi obavljao župnik Hranilović, a u franjevačkom samostanu gvardijan L. Lach prije nego što je otišao u Čakovec. Iako je stanovništvo bilo većinom katoličko, Krapinu je nastanjivalo i nekoliko židovskih obitelji. Društveni je život bio iznimno bogat. Građani su se udruživali u brojne udruge, sokolske, fajferske, teniske, nogometne, planinarske, kazališne, pjevačke, glazbene i obrtničke. U Krapini su se nedjeljom održavala prvenstva teniskih klubova, tu je nastupao grof Vranyczany sa svetokriškim apotekarom Davilom protiv braće Šurina iz Klanjca. Nogometni klub Zagorac imao je svoje igralište u blizini željezničke postaje.

Ivančanov obiteljski krug u Krapini činili su majka Zlata, otac Andrija i četiri godine stariji brat Ivan. Ivančanovi nisu izvorna krapinska obitelj, nego „dotepecni“<sup>15</sup>, doseljenici koji su 30-ih godina prošlog stoljeća došli iz Molava u Podravini kao državni službenici, točnije prosvjetni radnici, nakon što su dekretom tadašnje vlasti dobili namještenje u pučkoj školi u Krapini. Obitelj se nastanila u negdašnjoj Ulici kralja Aleksandra, današnjoj Magistratskoj ulici, u dugačkoj jednokatnici čiji prozori gledaju na Starogradsku ulicu, koja se prilično strmo penje prema zidinama krapinskog Staroga grada, s haustorom kroz koji se prolazi u dvorište, u kući na broju 15, na kojoj se danas nalazi spomen-ploča Dubravku Ivančanu. Njegov je otac bio ugledan čovjek, radićevac, društvenjak i veseljak, sklon vinskoj čašici, s izrazitim talentom za pisanje dramskih komada namijenjenih scenskom izvođenju u mjesnoj školi. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u svojem katalogu bilježi, a njegov brat, folklorist Ivan

---

15 Dotepecenec – kol. došljak, doseljenik

Ivančan, i svjedoči u svojoj knjizi *Snatrenja i sjećanja*<sup>16</sup>, da je njihov otac Andrija Ivančan napisao nekoliko scenskih prikaza (jednočinki) za djecu. Njih šest, pod naslovima *Ciklama* (dvočinka), *Kapetan Joško* (igrokaz za mladež u dva čina), *Popis pučanstva* (šaljiv igrokaz u jednom činu), *Naukovni govor* (šala u jednom činu), *Kumstvo* (šaljiv igrokaz u jednom činu) te naslovnu *Pod vedrim nebom*, napisao je na kajkavskom jeziku za školu i kazališne dobrovoljce, amatere. Tiskao ih je kad je Dubravku bilo pet godina, u jedinoj onodobnoj krapinskoj *Tiskari i knjigovežnici Stjepana Sinovca* u istoj Magistratskoj ulici u kojoj su i stanovali. U božićnim predstavama uloga malog Isusa bila je dodjeljivana Dubravku, ne samo zbog dobi, nego i zbog plave, kovrčave anđeoske kose, zbog koje je više nalikovao na djevojčicu. Pripreme glumaca diletanata, školske djece i prijatelja, uvježbavanje teksta, scenske vježbe bile su povjerene Dubravkovoј majci Zlati, osobi koja je, iako je ponekad znala djeci dati pljusku, zazirala od fizičkog kažnjavanja školske, pa i svoje djece, što je u ono doba bila uobičajena pojava. Za teže nepodopštine roditelji Ivančanovih vršnjaka koristili su trskovac ili „španišerol“, šibe od kakvih su se u krapinskoj tvornici štapova proizvodili i „kloferi“ za isprašivanje tepiha. Unatoč povremenom kažnjavanju trskom po stražnjici, oba su Andrijina sina, i Ivan i Dubravko, obožavala oca, profesora i prirodoslovca koji ih je u slobodno vrijeme vodio u okolicu Krapine na male izlete tijekom kojih ih je poučavao botanici, te razlikovanju i imenovanju biljaka koje su tu rasle. Također ih je slao na privatne satove njemačkog jezika i na satove glasovira kod učiteljice Marije Mališ, te je na taj način aktivno izgrađivao osobnost svojih sinova. Kako u to doba ne samo u Krapini, nego i u većim mjestima nije bilo vrtića i jaslica, Dubravko je odrastao uz starijeg brata i svoje vršnjake u kući, na ulici, uz njihove služavke Anku, Maru i Betiku, koje su u Krapinu došle iz sela Podbrezovica, udaljenom oko pet kilometara. U Krapini su živjeli i Dubravkovi ujaci Zlatan i Pero, te djed Petar. Djeca su dane provodila u dvorištu, vrtu ili na ulici ganjajući se na romobilima, špekulajući se, u igrama žmurke, lovice i lopova i žandara, uz obale Krampušnice, što je bio domaći naziv za rječicu Krapinčicu. U trgovini mješovite robe kod Topfera, čije čudesno zvonce nad vratima najavljuje dolazak kupca u dućan, kupuje bombone na komad. Odlazi na dječje zabave kod Fizirovih, za koje oni daju izraditi unikatne pozivnice kod mjesnog tiskara. Među omiljenijim mjestima za poslijepodnevnu i subotnju igru bio je prostor oko franjevačkog samostana na brijegu zvanom Jozenberg, u pećinama ispod Staroga grada, školsko igralište, na Hušnjakovu brdu, gdje je Kramberger krajem 19. stoljeća otkrio ostatke krapinskog pračovjeka, pokraj umjetnog jezera na Dolcu. Mnogi od ovih toponima našli su se trideset godina kasnije u Ivančanovim pjesmama u zbirkama *Bijeli Brod* i *Djetinjstvo uz Krapinčicu*, u kojima je djetinjstvo središnja tema njegovih pjesama, a ne tek polazno razdoblje njegova života. U njima se oslikava tadašnji način života, standard, obiteljska pedagogija, običaji, način provođenja slobodnog vremena, odnos prema odraslima. Njegova poezija ključ je za rekonstrukciju djetinjstva u Krapini, koja je za njega mjesto „pradoživljene“ ljepote, a igra privilegij djetinjstva. Tako je, na primjer,

16 Ivančan, Ivan. *Snatrenja i sjećanja*. Molve, 2004., str. 17

u spomenutoj zbirci *Djetinjstvo uz Krapinčicu*, koja sadrži 92 pjesme, njih 15 pisano u „mi“ formi, a pjesničko ja prisutno je u čak 62 pjesme pisane u „ich“ formi, dakle u prvom licu. U tim pjesmama Ivančan se identificira s događajima i biva potpuno uronjen u svaki opjevani događaj, dojam i mjesto. Pjesnikova perspektiva odraz je slike svijeta djeteta koje hoda, igra se, trči pločnikom, gleda planinu Strahinjčicu, putuje, krade grožđe, gradi kule u pijesku. Pjesme tematski obuhvaćaju brojne doživljaje i dogodovštine, poput one kad se tajno kupao u Krapinčici, kako je u novom mornarskom odijelu, kapici i cipelicama upao u jezero Dolac, krao grožđe na Šušeljbredu, ispovijedao se u crkvi zbog smrtnog grijeha jer je potajice jeo vrhnje s mlijeka u smočnici. U njima se iscrtava dječja naivnost, koja je ključ Ivančanova humora, kao na primjer u pjesmi *Strašilo* gdje stihovima: *Beremo grožđe. / S nama je strašilo. / Mi skoro gotovi, / ono / još strši: / čuva / do posljednjeg grozda!* kojom dočarava izokrenutost dječje logike te, suprotno logici odraslih, dolazi do zaključka da strašilo čuva djecu u krađi, a ne grožđe od ptica. Isti postupak koristi i u pjesmi *U parku* u kojoj kazuje kako mu je za vrijeme šetnje parkom bilo zabranjeno gaziti nasade te se stoga morao čvrsto držati za (majčinu?) ruku da se ne otrgne i ne pogazi cvijeće. I u pjesmi *Vrtne kugle* izaziva smijeh stihovima: *Zastanem pred vrtom / u ulici / našeg dimnjačara / i gledam divne / vrtne kugle. U njima sam izobličen / i sasvim mali. / Da nisam patuljak?* Pjesničkim postupkom oblikovanom logikom, koja sliči naivnoj dječjoj logici, odnosi su izokrenuti. Opisujući susret s ukrasnim vrtnim kuglama, donoseći komentare iz pozicije djeteta, a ne odrasla čovjeka (*Da nisam patuljak?*), Ivančan gradi svoj identitet začuđena dječaka koji, ugledavši sebe u zakrivljenoj plohi kugle, izražava silan strah i osobnu nesigurnost kao da se nikad prije nije vidio u običnom ogledalu, niti se visinom uspoređivao s vršnjacima pa zato ne zna da nije patuljak. Znamo također da odgovorna majka čvrsto drži nerazumno dijete, a ne dijete nju za ruku kako se ne bi istrgnulo i upalo u nevolju, kao i da konkavno zaobljena vrtna kugla izobličuje onoga tko se u njoj ogleda. Slično je i u pjesmi *Jeka*, u kojoj autor piše: *Prijatelj i ja vičemo uz brijeg, / da čujemo jeku. / ... Slijedimo je / u hitnji – ne bi / da nismo dvojica! – / no uvijek nam / umakne! / Zadihani / na vrhu brijega / čujemo je / sa obližnjeg!* Dječaćka naivnost koju spretno dočarava vrlo se plastično ogleda i u pjesmi *Zabranjeno kupanje*, iz koje doznajemo da su djeci branili kupanje u Krapinčici zbog zaraze. No, dječak Dubravko razmišlja nakon povratka s kupanja: *Reći ću da smo se / igrali skrivača / – a opet sam naopako / obukao košulju!* Djetinji pogled na prirodu vrlo je mudro izveo i u pjesmi *Idem na spavanje*, u kojoj zaključuje *Grožđu da dozrije / potrebno je sunce. / A djeci / mrak, da narastu.*

Autorov vokabular potvrđuje da poznaje mjesto i ljude, pokazuje da je vrlo blizak s njima, gotovo srašten, ukotvijen. U pjesmama otkrivamo ljude s kojima se trajno susreće, koji čine njegov socijalni milje: skretničara na pruži, susjedu trgovkinju, prodavača, prijatelja Branka, velečasnog, pekara, djevojčicu Katicu, prijatelja Đuru, gospođu učiteljicu, gospođe V. i M. U pjesmi *Novi svijet* kaže: *Predobro poznam ulicu*

/ od trga / do građanske škole<sup>17</sup>. Iz njegovih stihova izvire snažna, nepatvorena povezanost s Krapinom njegova djetinjstva, njezinim ulicama, trgovima, parkovima, vrhovima i bregima. Otkuda toliki biografizam u Ivančanovim pjesmama, ta potreba da se u poeziju zapišu osobna djetinja iskustva, doživljaji, osobe, zapažanja, razmišljanja vezana uz Krapinu? Zar ostatak života, više od četiri desetljeća, uključujući ratne traume, poraće, studij u inozemstvu, profesionalni rad i intimni život, nemaju u sebi onu snagu koja će proizvesti nove zapise, novu poeziju? Očito da za Ivančana nema, da je djetinjstvo životna faza koja ga je potpuno oblikovala na identitetskoj razini i za kojom čezne.

Njegovi stihovi ne samo da zvuče autentično, oni jesu autentični i uvjerljivi, stvarajući tako sliku Krapine kao najvažnijeg Ivančanova životnog okoliša koji ga je trajno obilježio iako je u njoj živio u ranom djetinjstvu samo prvih 10 godina svojeg života, čime se potvrđuje mišljenje suvremenih psiholoških teorija o djetinjstvu kao formativnom razdoblju ljudske osobnosti. Možda bi Ivančan dulje ostao živjeti s roditeljima u Krapini da mu se otac nije krajem 1938. godine zamjerio mjesnom vođi Sokola Juliusu Wochelu, šefu podružnice mjesne banke, koji snagom svojeg položaja utječe na odluku o premještanju Andrije Ivančana u tadašnje Srpske Moravice u Gorskom kotaru. Nekoliko mjeseci potom i stariji, glazbeno nadaren Dubravkov brat Ivan odlazi na školovanje u Varaždin jer Krapina u to doba nema glazbenu školu, dok majka Zlata s malim Dubravkom ostaje još jednu godinu u Krapini. Četveročlana se Dubravkova obitelj rasula na tri strane, da bi se na kraju tijekom 1939. svi preselili u Zagreb i ondje se trajno nastanili.

### Oreškovićevo odrastanje u poratnoj Krapini

Darko Orešković drugi je od troje promatranih književnika koji su rođeni u Krapini, a pisali su i za djecu. Orešković je objavio dva romana signifikantnih naslova: prvi je roman *Odrastanje* (Konzor, 1999.), a drugi *Obitelji s ljubavlju* (Konzor, 2001.). Rođen je, doduše, u Blatu na Korčuli 1951. godine, no djetinjstvo i gimnazijsko obrazovanje proveo je u Krapini, u kojoj su oba roditelja nakon završetka Drugog svjetskog rata dobila posao. U Krapini mu je u nižim razredima osnovne škole učiteljica bila Mira Pospiš. Završivši gimnaziju, upisuje Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je diplomirao, magistrirao i doktorirao (1985.) Od 1976. zaposlen je u Institutu *Ruđer Bošković*. Ondje je i danas zaposlen na katedri za neuroznanost. Orešković je jedan od utemeljitelja Hrvatske udruge za inicijative u demokraciji.<sup>18</sup>

Kao i većina krapinskih studenata danas, tako i u vrijeme Oreškovićeve studija, zahvaljujući relativnoj blizini Zagreba (60 kilometara), mnogi od studenata, pa i

17 Ivančan, Dubravko. Djetinjstvo uz Krapinčicu. Zagreb, 1976., str. 53.

18 Vidi: [www.nsz.hr/o-sindikatu-znanosti/veliko-vijece/biografija-oreskovic/](http://www.nsz.hr/o-sindikatu-znanosti/veliko-vijece/biografija-oreskovic/) Pregledano 18. 5. 2016.

Orešković, vikende provode u Krapini. Uz nju Oreškovića veže ne samo obitelj, nego i vršnjačka skupina gimnazijalaca s kojima se nastavlja i dalje družiti u slobodno vrijeme, za vrijeme zimskih i ljetnih praznika, te dugih deset godina nakon završetka studija. Među njima su Veronika Ferček Cekol, umirovljena gimnazijska profesorica hrvatskog jezika i autorica knjige o Gimnaziji *Krapina*, potom Zdenko Antonović, dugogodišnji član humorističnog krapinskog lista *Zvonec*, Vjekoslav Čavužić i dr. U Krapini su Oreškovići najprije stanovali u prizemlju Osnovne škole *Ljudevit Gaj*, potom desetak godina na katu stare zgrade Muzeja krapinskog pračovjeka, da bi se konačno preselili u obiteljsku kuću u Bregovitoj ulici, u kojoj je rođena i Nevenka Lončar, treća krapinska književnica o kojoj će biti riječi nešto kasnije. Darkovi baka i djed po ocu, o kojima piše u romanu *Odrastanje*, također su se doselili u Krapinu iz Pakraca u vrijeme kada je njemu bilo 14 godina. Njegova je majka, profesorica, niz godina predavala hrvatski jezik najprije u osnovnoj školi, a kasnije, do umirovljenja, u Školi učenika u privredi (1970. – 1975.), a njegov je otac bio prosvjetni inspektor na području Hrvatskog zagorja. Među odgovorima na pitanja koja sam mu postavila u intervjuu Orešković navodi da je roman *Odrastanje* autobiografski roman, „čak pretežno, budući da je matrica romana vezana uz moje odrastanje. Ali s druge strane i nije, budući da su ubačeni neki likovi koji u stvarnosti nisu postojali, da su neke radnje i događaji proizvod mašte. Međutim, ipak bi se trebao svrstati u autobiografsku literaturu, prije svega po atmosferi koja se provlači kroz roman, a to je atmosfera mog odrastanja.“<sup>19</sup> Iako se u romanu *Odrastanje* osim Darka pojavljuju i likovi nazvani Sis i Brc, što bi navelo na pomisao da se radi o njegovu bratu i o sestri, Oreškovićeva majka rodila je osim Darka još troje djece, no čak dvoje djece, sin i kćer, umrli su im vrlo rano, prije Darkova rođenja, tako da je on odrastao uz samo jednog brata. Najranija njegova sjećanja više su vezana uz baku i djeda nego uz brata i roditelje. Njegov je djed, naime, imao sodarski obrt za proizvodnju soda vode i krahera, voćnih sokova na bazi soda vode, sličnih Coca-Coli, a baka se bavila izradom „fordrukeraja“, onodobnih, kako Orešković kaže, grafita koji su se, doduše, proizvodili na platnu uz pomoć raznobojnih konaca, a danas su poznatiji pod nazivom „zidnjaci“. Njih je baka u sajmene dane prodavala u Pakracu. Orešković je odrastao u predtelevizijsko doba, uglavnom je sam određivao svoje slobodno vrijeme i puno je vremena provodio sa svojim vršnjacima. Dječastvo provedeno u Krapini obilježeno je odlascima u kino i gledanjem nogometnih utakmica. U mladosti je bio član krapinskog fotokluba te vrstan sportaš. Bavio se nogometom i atletikom. U prvom objavljenom romanu, na samom njegovu početku objašnjava što ga je ponukalo na pisanje: „... ovo je pokušaj da se... s pravom i ponosom prisjetimo našeg djetinjstva i odrastanja, koja su kao i sva ostala djetinjstva bila neponovljiva,... koja su nas napunila sjećanjem na najljepše razdoblje života, da bi svaki put kad nam bude teško, duboko zagrabili u njega, da izvadimo sve one mirise, boje, događaje, snove i nadanja za koje svaka generacija duboko vjeruje da se samo njima događaju i da pritom ne osjećamo baš nikakvu krivnju.“<sup>20</sup>

19 Citat je preuzet iz odgovora na pitanje postavljeno Darku Oreškoviću putem e-prepiske od 16. 5. do 20. 5. 2016.

20 Orešković, Darko. *Odrastanje*. Zagreb, 1999., str. 6.

Djetinjstvo je, dakle, za Oreškovića najljepše razdoblje života, a sjećanje na njega u odrasloj dobi daje mu snagu da u teškim vremenima izdrži sve kušnje i teškoće pred kojima se nađe.

Orešković je odrastao u vrijeme socijalističke Jugoslavije, u razdoblju kad je životni standard u odnosu na ratni već unekoliko porastao, ratne traume su zamagljene, no to je vrijeme obilježeno snažnim ideološkim utjecajem Partije, ideje bratstva i jedinstva među narodima i narodnostima Jugoslavije, omladinskim radnim akcijama. Iako se sjeća kako su im u školu pedesetih godina stizali paketi iz Amerike s pošiljkama UNRRA-ina sira i mlijeka u prahu, već nakon jednog desetljeća svjetska tehnološka rješenja došla su i u Krapinu, kojom se voze *bube* i *fićeki*, automobili za srednju klasu. Njegova obitelj provodi dio godišnjeg odmora na ljetovanjima na Korčuli i u drugim mjestima u priobalju. U kulinarstvu prodiru industrijski proizvodi poput najlon-juhe, mlijeka iz tetrapaka, bombona Bronhi, limunade i južnog voća. U kuhinje dolaze hladnjaci i električni štednjaci, a on doručkuje kruh s mlijekom iz emajliranog lončića s likom Mickyja Mousea. U Krapini polako izumiru stari obrti. Pekari, užari, krojači i kovači zatvaraju svoje radnje, koje gube tržišnu bitku s modernim poduzećima kao što su u Krapini *Pekom*, poduzeće za proizvodnju kruha i peciva, *Krapinska tekstilna industrija* i *Kotka* za proizvodnju odijela, trgovačko poduzeće *Strahinjčica*, koje otvara i robnu kuću, i druga. Od malog suburbanog mjestašca, Krapina postaje grad, gradske vlasti ukazom čak zabranjuju držanje stoke u njemu. Bogatiji Krapinčani sedamdesetih putuju u Trst u nabavu odjevnih predmeta kojih u Jugoslaviji još nema, poput šušlavaca i najlonki. Sredinom šezdesetih Tjedan kajkavske kulture i Festival kajkavskih popevki najvažniji je, najposjećeniji i medijski najekspoziraniji kulturni događaj u Zagorju, koji i Orešković s nestrpljenjem očekuje.

Orešković zajedno s roditeljima ide u Narodno sveučilište na projekcije igranih filmova, od kojih najviše voli vesterne. U višim razredima osnovne škole kao adolescent otkriva i svoju nježniju stranu, zaljubljuje se i otkriva vlastitu spolnost. Uz pomoć radija i kinematografa razvija osjećaj za autonomni generacijski, tinejdžerski identitet. Sakuplja sličice ljepotica europske kinematografije, poput Gine Lollobrigide, Lorene Yarnell i Brigitte Bardot.

Već sa sedam godina Orešković se, sudeći po romanu *Odrastanje*, odlučno opire polasku u školu, uvjeren da se sve bitno o životu može naučiti i bez nje, što se daje zaključiti iz rečenice u kojoj se obraća implicitnom čitatelju riječima: „Ako već morate birati, bolje vam je u školi nego kod zubara, jer škola boli samo kad se sazna za loše ocjene, a zubar uvijek. Kad bih ja mogao birati, ja bih se odlučio za ferije.”<sup>21</sup> Osim predzadnjeg poglavlja (*Vojska*), pisanog u formi dnevnika i naknadno umetnutog u rukopis kad je već bio pred odlaskom u tiskaru, roman *Odrastanje* sastoji se od deset

---

21 Ibid., str. str. 28.

kraćih pripovjednih segmenata koji kronološkim redom obuhvaćaju autobiografske sekvencije vezane uz djetinjstvo (*Škola stranih jezika, Milicija*), dječastvo (obuhvaćeno u poglavljima *Akademija, Ljubav*), mladost (*Ljubav, Upis, Miroslav, Goli otok, Stari*) i zrelo adolescentsko doba (*Vojska, Žuti*). Pišući s vremenskim odmakom od trideset godina, Orešković na više mjesta u romanu neposredno naznačuje svoj odnos prema drugim ljudima, tj. likovima iz romana u kasnijoj fazi života, koji je formiran u mladosti, kao na primjer u rečenici: „Stari i ja smo otad imali odnos pun topline, uvažavanja i razumijevanja i ni s kim poslije nisam uspio u tako malo riječi izreći tako puno stvari.”<sup>22</sup> Kada poneki od pripadnika današnje mladeži, nevješt u prevladavanju generacijskog jaza između sebe i roditelja, čita ovakav tekst, neminovno zaključuje kako se i taj jaz dade premostiti i kako se s roditeljima može imati odnos prožet razumijevanjem i bliskošću.

Osim suprotstavljanja autoritetima u kući, Orešković u romanu *Odrastanje* u humorističnom tonu izražava i snažan otpor prema obrazovnim autoritetima. Za vrijeme jedne od svečanih akademija, kako su se zvale priredbe posvećene nekom od važnih datuma u povijesti Jugoslavije, poput Dana Republike i Dana antifašističke borbe, on sa skupinom istomišljenika (*Deba, Žuti, Mirko*), sa svojom klapom, izvodi pravu malu diverziju izrugujući se proslavi Dana oslobođenja na način da školsko natjecanje u trčanju pretvara u urnebesno smiješnu parodiju koja sudionicima diverzije priskrbi rigoroznu odgojnu mjeru, ukor pred isključenje iz škole, a obitelji veliku sramotu koja, posljedično, rezultira zabranom izlazaka ne samo glavnom akteru, nego svima koji su u njoj sudjelovali. Orešković parodira ne samo teme i likove, nego i vlastite ljubavne doživljaje, školske događaje, vlast, sustav odgoja i obrazovanja obilno koristeći humor i dosjetku. Opisujući inače ozbiljne nevolje koje su se obrušile na oca tijekom hrvatskog proljeća zbog članstva u Matici hrvatskoj, Orešković stavlja u usta majci rečenice koje kod čitatelja izazivaju salve smijeha jer pojam Matica (hrvatska) zamjenjuje s maticom iz životinjskog svijeta: „Neće se on meni više bez pitanja upuštati ni u rebuse, ni u križaljke, a kamoli u politiku, i dat ću ja njemu Maticu. Neće meni više u ovu kuću ni matica, ni ikakva druga pčela. Ni med neće više u ovu kuću dok sam ja živa.”<sup>23</sup> Orešković, vidimo, u romanu bilježi različite povijesne prilike i događaje i njihov utjecaj na obiteljsku i mjesnu mikropovijest iz perspektive aktivnih sudionika, a ne promatrača tih događaja. Njegova iskustva, zapisana u humorističnoj formi, i danas utječu na formiranje kolektivne slike Krapine u očima njezinih stanovnika sklonih i privatno i javno rugati se vlastitim slabostima, nesnalaženju i provincijalizmu.

---

22 Ibid., str. 85.

23 Ibid., str. 81

## Djetinjstvo Nevenke Lončar devedesetih godina u Krapini

Nevenka Lončar, najmlađa od ovo troje krapinskih književnika, rođena je 1966. godine, a potječe iz radničke obitelji. Njezina je majka bila zaposlena kao prodavačica karata na autobusnom kolodvoru, a otac je bio zaposlen kao stolarski radnik u tvornici namještaja *Šavrić*, koja se nalazila u neposrednoj blizini krapinske željezničke postaje. Nevenka je od rođenja živjela s roditeljima i sa sestrama u Bregovitoj ulici u Krapini, u kojoj su njezini roditelji uz pomoć kredita izgradili jednokatnicu. Niže razrede osnovne škole pohađala je u Osnovnoj školi *Ljudevit Gaj*, a kad je 1978. godine počela s radom druga krapinska Osnovna škola *August Cesarec*, Nevenka je u njoj završila više razrede osnovne škole. Srednju školu pohađala je u Zaboku. Bila je odlična učenica, oduvijek sklona zapisivanju svojih misli. Nevenka, od milja zvana Nena, a na korica-ma jedne od knjiga poznata i kao Pepa Puh, u djetinjstvu, poput glavne junakinje iz prvog objavljenog romana pod nazivom *Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat*, guta knjige iz područja beletristike posuđene iz mjesne knjižnice u koju je učlanjena od najranije mladosti. Prve njezine zapisane priče nastale su iz potrebe da zabavi vlastito troje djece, Gloriju, Dominika i Alisu, rođene u razdoblju od 1993. do 2000. godine, a kad su ona malo porasla, pisanje priča ne prekida, ali ih ni ne objavljuje. Prvi ozbiljniji spisateljski angažman ugovorila je s T-portalom, na kojem su nekoliko godina bile objavljivane njezine poučne priče u rubrici *Ifka detektivka*. Napisala je i četiri scenarija na nove epizode animirane serije *Profesor Baltazar*, realizirane u produkciji Zagreb-filma. Objavljuje u dječjim časopisima Smib, Prvi izbor. Za roman *Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat* te za drugi *Bio sam pas i opet sam* dobila je dvije godine zaredom, 2014. i 2015., književnu nagradu *Zvonko*, koju dodjeljuje Hrvatsko društvo pisaca za djecu i mlade za najbolji neobjavljeni rukopis za djecu i mlade.

Za razliku od Ivančana i Oreškovića, čiji je doživljaj djetinjstva čvrsto inkorporiran u literarna ostvarenja, Nevenka Lončar, čini mi se, ne koristi obilato autobiografski diskurs i lokalnu zbilju u svojim romanima i pričama, ili su oni u najmanju ruku prilično zamagljeni ili namjerno sakriveni jer se u njezinim knjigama nalaze tek u tragovima. Prvi, već spomenuti roman *Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat* tematizira život jedne desetogodišnje djevojčice, Ire Kolar, koja zalučena pričama o čarobnjaštvu, Harryju Potteru, Čarobnjaku iz Oza, Dylanu Dogu, Mandraku i princu Valiantu, pokušava i sama postati čarobnicom. Moguće je da je Ira Nevenkin *alter ego*, jer opisujući Iru, Nevenka kao da govori i o svojoj ljubavi prema knjizi i čitanju: „Zbilja volim čitati knjige, gutam ih i proždirem kao kakav golemi moljac, utiskujem u svoje pamćenje bezbroj čudesnih riječi, ljuljajući se u visećoj ležaljci s knjigom u ruci putujem kroz beskonačno mnogo svjetova.”<sup>24</sup>

24 Lončar, Nena. *Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat*. Zagreb, 2014., str. 7

Radnju romana Nevenka smješta u krapinsku Bregovitu ulicu, u kojoj i sama stanuje od djetinjstva. Glavni su likovi tog izmišljenog mikrokozmosa članovi Irine obitelji, otac, majka, sestra, djed i brat, te nekoliko prijatelja, što potpuno odudara od Nevenkine obiteljske situacije. Nevenka oblikuje naraciju kroz dvadeset poglavlja opisujući djevojčicu koja okuplja i zabavlja uličnu „škvadru“ svojim čarobnjačkim umijećem. Autorica kroz slaganje pojedinih Irinih čarolija prikazuje i osobnu percepciju svojeg i djetinjeg života uopće, avanturizam, hrabrost, snalažljivost, mudrost, dramaturški gradirajući radnju koja kulminira u posljednjoj čaroliji te se referira na vlastito djetinjstvo, koje se umnogome razlikuje od djetinjstva današnje djece. Što je to, osim crtanih filmova o Mickeyju Mousu, autorica mogla iz vlastitog djetinjstva upotrijebiti gradeći roman o današnjoj djeci? Možda su to elementi društvene stvarnosti osamdesetih godina. Opisujući Irinu ljutnju, navodi kako je djevojčica bila ljuta kao stara parna lokomotiva, o kojoj, za razliku od autorice, današnja djeca malo znaju jer su je zamijenile modernije lokomotive na električni i dizelski pogon. U drugom poglavlju Irin otac izgovara rečenicu: „Nekad davno ljudi su na selu držali kokoši pod stolom i nisu morali čistiti nikakve dosadne mrvice.”<sup>25</sup> O ovom detalju današnja djeca također ne mogu puno znati, za razliku od Nevenke, koja je imala prilike u djetinjstvu vidjeti na selu takve scene s kokošima. U nakani da pospremi podrum u obiteljskoj kući, Ira tamo nalazi crno-bijeli televizor, predmet davno izišao iz svakodnevne upotrebe današnje djece.

Nevenka također ubacuje u roman legendarnu urbanu krapinsku priču o mjesnom policajcu Marjanoviću, koji je često znao plašiti djecu zatečenu u krađi trešanja rečenicom: „U ime zakona, smjesta siđi sa ove biljke!” kao da se radi o najvećim zlikovcima, a ne o banalnom dječjem nestašluku. No, najvrjednije što Nevenka nosi sa sobom iz djetinjstva su brojna pravila (tko zadnji jede, posprema stol; u životu ništa nije kao u crtićima) i iskustva vješto preoblikovana u poslovice razumljive današnjoj djeci (strah se strahom izbija, napad je najbolja obrana, uspomene nisu grožđe ili masline da se prešaju, roditelje nije lako odgajati, nitko ne vjeruje genijalcima, svatko se na svijetu nečega boji, a naš je vlastiti strah najstrašniji na svijetu, često su pogrešni ljudi na pravom mjestu). U svim ovim dijelovima romanesknog teksta prepoznaje se narativna svijest autorice koja pomoću njih prikazuje osobni doživljaj vlastitog života. Roman je, naime, nastao iz autoričine potrebe ne samo da svojim spisateljskim talentom i iskustvima iz vlastitog djetinjstva odgaja djecu, nego da se, nakon što su joj djeca stasala, ozbiljnije posveti svojem kreativnom poslu koji joj može osigurati honorar dostatan za poboljšanje svojeg ili čak i obiteljskog standarda. No, autoričino pisanje romana o Iri može se shvatiti i kao „sociološki indikator vremena”<sup>26</sup> zaludenog snimanjem filmova i pisanjem romana o čarobnjacima i čarolijama, ali i potrebom za aktivnim oblikovanjem svijesti mladih o važnosti očuvanja okoliša i planeta uopće,

25 Lončar, Nevenka. *Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat*. Zagreb, 2014., str. 10.

26 Sablić Tomić, Helena. *Hrvatska autobiografska proza*. Zagreb, 2008., str. 80.

o važnosti održavanja vršnjačkih odnosa u otuđenom i komunikacijskim sredstvima posredovanom svijetu, te o snazi dječje mašte i smijeha koji i, u materijalnom smislu, najsiromašnije djetinjstvo može pretvoriti u čarobno i neponovljivo razdoblje ljudskog života.

## **Zaključak**

Troje krapinskih književnika, Dubravko Ivančan, Darko Orešković i Nevenka Lončar, u svojim se poetskim i proznim radovima u različitoj mjeri naslanjaju na zbilju i prilike koje su vladale u njihovu djetinjstvu u Krapini, no evidentno je da ih je djetinjstvo u Krapini značajno obilježilo, i kao osobe i kao književnike. Na temelju poznatih biografskih podataka o njima, te analizom njihovih poetskih, (auto)biografskih i fikcionalnih ostvarenja pisanih u prvom licu jednine, prepoznaje se autorska pozicija subjekta u njima i tematiziranje intimnog, obiteljskog i javnog krapinskog prostora kao prostora njihove identifikacije. Teme djetinjstva, odrastanja, zajedništva, emotivnog i duhovnog sazrijevanja, razvoja morala i međuljudskih odnosa u Krapini sadržane su u djelima svakog od njih i po tome su sva njihova ostvarenja nezaobilazna u odgajanju današnjih generacija ne samo krapinske, nego djece i mladih uopće.

## Literatura

- Ivančan, Dubravko. *Djetinstvo uz Krapinčicu*. Zagreb, 1976.
- Ivančan, Dubravko. *Bijeli brod*. Zagreb, 1971.
- Ivančan, Ivan. *Snatrenja i sjećanja*. Molve, 2004.
- Kos Lajtman, Andrijana. Autobiografski diskurs djetinjstva. Zagreb, 2011.
- Kozina, Drago. Krapinska vremena. Krapina, 2013.
- Lončar, Nevenka. Šest guba čarolija i jedan užas na kvadrat. Zagreb, 2015.
- Orešković, Darko. Odrastanje. Zagreb, 1999.
- Pavletić, Vlatko: Misaono osjećanje mjesta. Zagreb, 1995.
- Pavličić, Pavao. Djetinjstvo u lirici. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/71831>
- Sablić Tomić, Helena. Hrvatska autobiografska proza. Zagreb, 2008.

**Vesna Jelić** diplomirana je knjižničarka, a danas radi kao voditeljica Matične službe Krapinsko-zagorske županije. Od 1994. godine zaposlena je u Gradskoj knjižnici Krapina, u kojoj je radila kao knjižničarka informatorica (1994. – 2000.), voditeljica Knjižnice (2000. – 2006.), privremena ravnateljica (2006.) te ravnateljica u mandatu 2006. – 2010. Predsjednica je Knjižničarskog društva Krapinsko-zagorske županije. Doktorska je kandidatkinja na studiju informacijskih i komunikacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.